

Skilda världar

Trettioåtta kapitel om politik, medier och samhälle

SOM-undersökningen 2007

SOM-rapport nr 44

Sören Holmberg och Lennart Weibull

(red)

VINDKRAFT PÅ FRAMMARSCH

PER HEDBERG

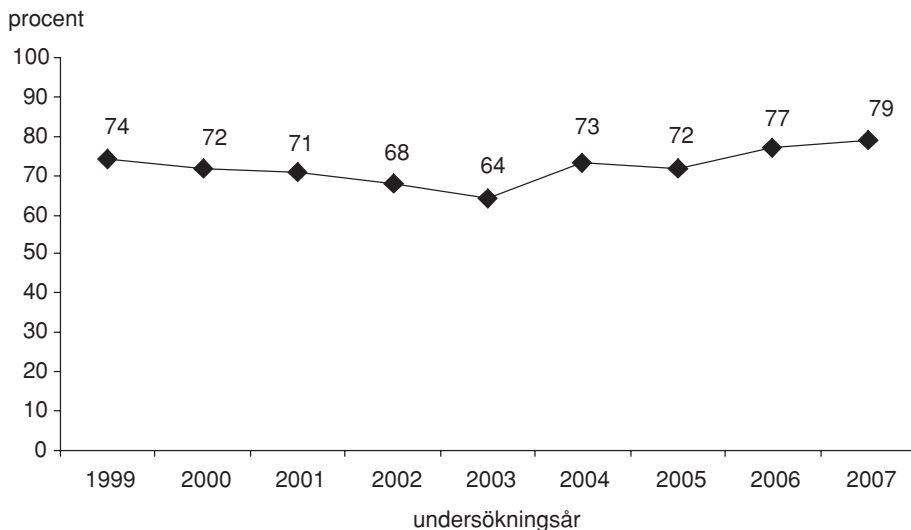
Runt om i världen sker omfattande satsningar för att minska utsläppen av växthusgaser i syfte att förhindra dramatiska klimatförändringar. Exempelvis har EU som målsättning att öka de förnybara energikällornas andel av energikonsumtionen till 20 procent år 2020. En av de förnybara energikällor som står inför en kraftfull utbyggnad är vindkraft. Idag bidrar vindkraften till en mycket liten del av el-produktionen i Sverige. Drygt 1 TWh produceras med vindkraftsteknik vilket motsvarade cirka 1 procent av den totala el-produktionen. I Danmark står vindkraften redan idag för cirka 20 procent av landets totala el-produktion. Jämfört med länder som Tyskland, Spanien och Danmark framstår Sverige som lite av ett U-land i sammanhanget. Mot det skall dock nu rådvas bot. Under kommande år finns ambitiösa målsättningar för en utbyggnad av vindkraft i landet. Den politiska målsättningen är att öka el-produktionen från vindkraft till 10 TWh senast 2015. Mot bakgrund av bland annat EU:s målsättningar för de förnybara energikällorna har Energimyndigheten fått i uppdrag att utarbeta nya planeringsmål för vindkraften fram till 2020. Energimyndighetens förslag är att vindkraften i Sverige 2020 skall producera el motsvarande 30 TWh, 20 TWh till lands och 10 TWh till havs (Energimyndigheten 2007a; Energimyndigheten 2007b; Energimyndigheten 2007c).

Populär vindkraft

Sedan tidigare vet vi att en utbyggnad av vindkraften har ett betydande stöd i folkopinionen. Resultaten från SOM-undersökningen 2007 ändrar inte på det. Som framgår av figur 1 har stödet för en vindkraftsutbyggnad ökat bland medborgarna och är nu det största sedan mätningarna startade 1999. Sedan 2003 har stödet ökat från 64 procent till 79 procent, en ökning med 15 procentenheter.¹ Bland befolkningen som helhet är alltså stödet för en vindkraftsutbyggnad massivt. Men är stödet lika stort i alla samhällsgrupper eller finns variationer mellan olika sociala och politiska grupper i samhället? I tabell 1 redovisas hur sociala och politiska egenskaper strukturerar människors åsikter i frågan om en vindkraftsutbyggnad. Resultaten avser perioden 1999 – 2007 och siffrorna anger andelen som vill satsa mer på vindkraften de kommande 5 – 10 åren.

Figur 1 Andel som vill satsa mer på vindkraft (procent)

fråga: "Hur mycket bör vi i Sverige satsa på nedanstående energikällor under de närmaste 5 – 10 åren?"

Kommentar: Svartalternativen var: "satsa mer än idag", "satsa som idag", "satsa mindre än idag", "helt avstå från energikällan" och "ingen uppfattning". I figuren redovisas andelen som vill satsa mer än idag. Samtliga personer som besvarat frågan ingår i procentbasen.

När det gäller sociala bakgrundsfaktorer som kön, ålder, bostadsort och utbildning är det övergripande resultatet att stödet för en vindkraftsutbyggnad är stort i samtliga grupper. Resultaten från 2007 visar att stödet är lika stort bland män och kvinnor, något högre bland personer i åldersgruppen 31 – 60 år jämfört med de yngsta och de äldsta, något högre bland personer boende på ren landsbygd än bland personer boende i mindre tätorter eller städer. Skillnaderna mellan de mest positiva och de något mindre positiva överstiger i dessa grupper inte 8 procentenheter. Något större var skillnaderna mellan låg- respektive högutbildade, där resultaten visar att högutbildade är mer positiva till en utbyggnad av vindkraften (84 procent) jämfört med lågutbildade (74 procent). Resultaten sedan 1999 visar att andelen positiva till en utbyggnad av vindkraften varit något högre bland kvinnor än bland män, att åldersgruppen mellan 31 och 60 år varit något mer positiva jämfört med dem i åldersgrupperna 15 – 30 och 60 – 85 år, och att boende på ren landsbygd varit mer positiva jämfört med stads- och storstadsbor. Skillnaderna när det gäller uppfattningen bland personer med olika utbildningsnivå har framförallt varit gällande under senare års undersökningar. I början av mätperioden hade utbildningsnivå ingen betydelse för inställningen till hur mycket som skall satsas på vindkraft i framtiden.

Tabell 1 Andel positiva till att satsa mer på vindkraften efter social grupptillhörighet, ideologi och partisympati 1999-2007 (procent)

fråga: "Hur mycket bör vi i Sverige satsa på nedanstående energikällor under de närmaste 5 – 10 åren?"

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
kön									
man	72	71	70	65	63	72	71	76	79
kvinna	75	73	73	69	65	73	73	79	80
ålder									
15-30	69	75	69	67	62	70	69	70	78
31-60	76	73	77	70	70	79	75	81	83
61-85	72	68	63	62	54	63	68	74	75
bostadsort									
ren landsbygd	80	83	80	72	73	81	77	83	83
mindre tätort	77	72	71	70	62	74	74	77	79
stad, större tätort	70	70	70	67	63	69	72	77	79
de tre storstäderna	74	65	69	65	61	76	64	72	81
utbildning									
grundnivå	71	71	67	67	59	66	67	74	74
mellannivå	74	73	71	68	64	75	72	76	79
universitet/högskola	74	72	77	68	71	76	76	82	84
politiskt intresse									
mycket intresserad	75	68	69	68	70	72	77	80	82
ganska intresserad	76	73	75	67	65	76	74	81	82
inte särskilt intresserad	73	74	70	71	64	71	71	75	78
inte alls intresserad	57	64	61	57	49	66	61	58	69
vänster-höger ideologi									
klart till vänster	87	81	76	75	79	84	77	84	86
något till vänster	77	79	79	74	69	80	79	85	83
varken vänster eller höger	72	73	69	65	63	69	70	73	77
något till höger	71	68	69	64	59	71	72	77	80
klart till höger	61	53	63	56	57	63	59	68	75
grön-grå dimension									
klart åt det gröna hållet	83	82	84	--	--	83	85	90	89
något åt det gröna hållet	79	78	75	--	--	78	77	84	81
varken grön eller grå	70	71	69	--	--	68	70	77	78
något åt det gråa hållet	70	65	65	--	--	69	68	71	78
klart åt det gråa hållet	49	52	53	--	--	69	55	65	62
partisympati									
v	86	81	85	80	75	82	74	82	88
s	72	72	70	66	62	70	73	78	78
mp	87	84	87	86	77	92	90	89	94
c	80	90	80	79	76	82	82	89	85
fp	84	81	78	70	63	69	72	67	81
kd	72	69	72	70	66	68	68	83	80
m	63	59	62	48	54	65	67	70	78
sd	--	--	--	--	--	--	--	68	68
kärnkraftsåsikt									
avveckla	84	87	84	81	83	86	88	88	91
använd	63	59	64	59	56	67	66	74	76
samtliga	74	72	71	68	64	73	72	77	79

Kommentar: Personer som inte besvarat frågan ingår ej i procentbasen. Måttet på den gröna dimensionen bygger på en fråga om ett miljövänligt samhälle. Frågan är formulerad som ett förslag där svarspersonerna ombeds bedöma om förslaget är mycket bra, ganska bra, varken bra eller dåligt, ganska dåligt eller mycket dåligt. Frågeformulering var: "Satsa på ett miljövänligt samhälle även om det innebär låg eller ingen tillväxt". Skalan från "mycket bra förslag" till "mycket dåligt förslag" har i tabellen omtolkats till ytterpunkter på en grön-grå dimension där "mycket bra förslag" motsvarar "klart åt det gröna hållet" och "mycket dåligt förslag" motsvarar "klart åt det gråa hållet". Placeringen på vänster-högerdimensionen bygger på en självklassificeringsfråga.

Även bland personer med olika politisk bakgrund visar resultaten på ett starkt stöd för en utvecklad satsning på vindkraft. Men till skillnad från de sociala bakgrundsfaktorerna visar resultaten att de politiska faktorerna har en viss betydelse för åsiktsbildningen när det gäller utbyggnad av vindkraften. Undersökningen 2007 visar att andelen som vill satsa mer på vindkraften är högre bland mycket politiskt intresserade (82 procent) jämfört med dem som inte alls är intresserade av politik (69 procent), att personer som ideologiskt placerar sig klart till vänster är mer positiva (86 procent) jämfört med dem som placerar sig klart till höger (75 procent) och att personer som på den grön – grå dimensionen placerar sig klart åt det gröna hållet är mer positiva (89 procent) jämfört med dem som placerar sig klart åt det gråa hållet (62 procent). Detta är ett mönster som känns igen från många av tidigare års undersökningar. Jämförs resultaten från 2007 års SOM-undersökning med dem från 2003 (då mätseriens lägsta siffror uppmäts) finner vi att stödet för en satsning på vindkraften ökat mer bland personer utan intresse för politik (+20 procentenheter) jämfört med de mycket politiskt intresserade (+12 procentenheter) liksom det ökat mer bland personer som placerar sig klart åt höger (+18 procentenheter) jämfört med dem som placerar sig klart åt vänster (+7 procentenheter).

När det gäller kopplingen till partisympati visar resultaten från 2007 att de mest positiva till vindkraft återfinns bland miljöpartister (94 procent) och vänsterpartister (88 procent). Inte riktigt lika positiva är sverigedemokrater (68 procent), moderater (78 procent) och socialdemokrater (78 procent). Den största förändringen i inställningen till en ökad satsning på vindkraften återfinns hos moderaternas sympatisörer. I SOM-undersökningen 2002 var det 48 procent bland moderata partisympatisörer som var positiva till en ökad utbyggnad av vindkraften. I den senaste undersökningen var motsvarande siffra hela 78 procent, alltså en ökning med 30 procentenheter. Notabelt är också folkpartisternas höga siffra i 2007 års undersökning. Mellan 2002 och 2006 har resultaten för folkpartiets sympatisörer legat på en förhållandevis stabil nivå; antingen något över eller något under 70 procent. Men resultaten i 2007 års undersökning visar på en i sammanhanget kraftig ökad positiv inställning bland folkpartiets sympatisörer. I 2006 års undersökning var det 67 procent bland folkpartiets sympatisörer som ville satsa mer på vindkraften. I 2007 års undersökning var motsvarande siffra 81 procent, en ökning med 14 procentenheter.

Populära och impopulära energikällor

I Sveriges energisystem utgör vindkraft bara en av flera energikällor. De två helt dominerande energikällorna för framställande av el i Sverige är kärnkraft och vattenkraft. I framtiden kommer emellertid de alternativa energikällorna bli allt viktigare. Resultaten från SOM-undersökningarna har tydligt visat att svenska folket är i stort sett eniga om att Sverige bör satsa mer på vindkraft. Men vilka övriga energikällor vill man satsa på eller avstå från i framtiden? I tabell 2 redovisas medborgarnas inställning till vilka energikällor Sverige bör satsa mer på och vilka energikällor det bör satsa mindre på eller avstås ifrån.

Tabell 2 Vilka energikällor bör Sverige satsa på? (procent)

energi­källor och undersökningsår	svarsalternativ					summa procent	antal personer
	satsa mer	satsa ungefär som idag	satsa mindre än idag	helst avstå från energikällan	ingen åsikt		
vattenkraft							
1999	41	44	6	1	8	100	1599
2000	39	48	6	1	6	100	1583
2001	40	46	7	1	6	100	1625
2002	44	45	4	1	6	100	1621
2003	44	44	4	1	7	100	1717
2004	47	41	5	1	6	100	1641
2005	47	41	4	1	7	100	1635
2006	48	40	5	1	6	100	1554
2007	49	40	4	2	5	100	1572
vindkraft							
1999	74	14	3	1	8	100	1609
2000	72	17	4	2	5	100	1599
2001	71	16	5	2	6	100	1633
2002	68	19	5	2	6	100	1632
2003	64	22	5	2	7	100	1722
2004	73	16	3	2	6	100	1664
2005	72	17	4	1	6	100	1649
2006	77	13	4	1	5	100	1571
2007	79	12	3	1	5	100	1583
solenergi							
1999	77	11	2	1	9	100	1605
2000	77	14	2	1	6	100	1595
2001	75	14	3	1	7	100	1620
2002	77	14	2	1	6	100	1629
2003	75	15	1	1	8	100	1721
2004	79	12	2	1	6	100	1659
2005	78	13	2	1	6	100	1642
2006	83	10	1	0	6	100	1561
2007	--	--	--	--	--	--	--
kärnkraft							
1999	9	34	26	20	11	100	1592
2000	11	34	30	19	6	100	1573
2001	11	36	29	18	6	100	1611
2002	12	37	29	16	6	100	1625
2003	16	38	24	15	7	100	1713
2004	14	36	27	16	7	100	1634
2005	18	36	24	15	7	100	1633
2006	18	35	25	15	7	100	1544
2007	17	33	28	15	7	100	1559

fortsättning nästa sida

Tabell 2 (forts)

energikällor och undersökningsår	svarsalternativ					summa procent	antal personer
	satsa mer	satsa ungefär som idag	satsa mindre än idag	helst avstå från energikällan	ingen åsikt		
biobränslen							
1999	29	27	13	3	28	100	1584
2000	44	28	10	3	15	100	1559
2001	46	29	8	2	15	100	1602
2002	45	32	8	1	14	100	1611
2003	44	29	8	2	17	100	1696
2004	45	30	9	2	14	100	1608
2005	54	25	6	1	14	100	1636
2006	57	23	6	1	13	100	1534
2007	55	25	5	2	13	100	1561
fossil-/naturgas							
1999	21	26	17	5	31	100	1583
2000	30	32	17	4	17	100	1565
2001	31	32	16	4	17	100	1608
2002	32	35	14	3	16	100	1609
2003	30	31	15	4	20	100	1700
2004	30	33	17	4	16	100	1626
2005	33	30	15	4	18	100	1616
2006	28	28	19	6	19	100	1529
2007	--	--	--	--	--	--	--
kol							
1999	1	9	39	34	17	100	1590
2000	2	10	39	37	12	100	1570
2001	2	11	38	38	12	100	1614
2002	2	13	41	33	11	100	1625
2003	2	10	35	38	15	100	1708
2004	2	10	41	36	11	100	1635
2005	3	9	39	36	13	100	1640
2006	3	7	34	43	13	100	1536
2007	--	--	--	--	--	--	--
olja							
1999	2	17	48	18	15	100	1585
2000	2	20	52	16	10	100	1568
2001	2	19	51	17	11	100	1620
2002	2	22	50	16	10	100	1627
2003	2	20	47	18	13	100	1706
2004	2	15	53	20	10	100	1636
2005	2	15	54	18	11	100	1646
2006	2	9	53	25	11	100	1537
2007	2	11	58	20	9	100	1557
vågkraft							
2006	52	11	3	3	31	100	1538
2007	54	10	2	1	33	100	1569

Kommentar: Resultaten omfattar enbart svarspersoner som kryssat för något svarsalternativ. Andelen personer som hoppar över de olika delfrågorna varierar mellan 4-9 procent genom åren. Frågeformulering redovisas i tabell 1.

Det är egentligen endast ett energislag som popularitetsmässigt kan konkurrera med vindkraften och det är solenergi. Visserligen ställdes inte frågan om solenergi i 2007 års undersökning, men vid samtliga tidigare mättilfällen har andelen som vill satsa mer på solenergi varit något högre jämfört med motsvarande siffror för vindkraften.

Resultaten från 2007 visar också att en majoritet vill satsa mer på biobränslen (55 procent) och vågkraft (54 procent). Till en ökad satsning på vattenkraften var 49 procent positiva. Den minst populära energikällan i 2007 års mätning var olja som endast 2 procent av befolkningen vill satsa mer på och 20 procent helt avstå ifrån.² Kärnkraften är en energikälla som splittrar den svenska opinionen. Ungefär lika många (17 procent) ville satsa mer på kärnkraften som helt ville avstå ifrån den (15 procent).³

En svag tendens är att andelen som vill satsa mer än vad som görs idag ökar för de flesta energikällor, undantaget kol, olja och naturgas. Både vind- och vattenkraft nådde sina högsta noteringar i 2007 års mätning; 79 respektive 49 procent. Skillnaderna opinionsmässigt mellan dem är att vattenkraften i det närmaste har en linjär ökning i popularitet medan vindkraften tappade i popularitet fram till 2003 för att sedan successivt återta och överträffa tidigare års resultat. Även solenergi nådde sin högsta notering vid det senaste mättilfället 2006 (83 procent). När det gäller biobränslen och kärnkraft har dess popularitet ökat fram till 2005 för att sedan stagnera. I mätningarna 2005 – 2007 har det varit strax under 20 procent som vill satsa mer på kärnkraft och runt 55 procent som vill satsa mer på biobränslen. Under hela undersökningsperioden har det endast varit några enstaka procent bland befolkningen som vill satsa mer på kol och olja. Det har emellertid vid varje mättilfälle varit fler som vill avstå från kol än som vill avstå från olja. Solenergi och vindkraft har opinionsmässigt under hela perioden spelat i en helt egen högre liga jämfört med övriga energikällor, liksom kol och olja spelat i en helt egen bottendivision.

Verklighetsbild av vindkraften

Intresset för vindkraft har intensifierats på grund av att det är en förnybar och miljövänlig energikälla som passar bra in i målsättningarna att ersätta fossila energikällor. Men i samband med planering för etablering av vindkraftverk har även andra aspekter av vindkraften diskuterats; bland annat huruvida vindkraften för med sig störande buller, om den förändrar landskapsbilden i negativ riktning, om el producerad från vindkraft är ekonomiskt försvarbar och huruvida fisk- och botenliv påverkas av havslokaliserade vindkraftsparker.

Tabell 3 Uppfattning om vindkraft år 2000, 2003 och 2007 (procent)

fråga: ”Vad är Din uppfattning om följande påståenden som man ibland hör om vindkraft? Ange för vart och ett av påståendena om det enligt Din mening är felaktigt eller riktigt.”

påståenden om vindkraft	felaktigt (0-3)	varken felaktigt eller riktigt (4-6)	riktigt (7-10)	summa procent	medel- medeltal	antal personer	ingen uppfattning	ej svar
vindkraftverk är bullriga								
2000	48 (44)	32 (30)	20 (18)	100	3,9	1572	--	8
2003	47 (43)	34 (31)	19 (18)	100	4,0	1678	--	8
2007	51 (35)	28 (19)	21 (15)	100	3,9	1138	29	4
el producerad med hjälp av vindkraft blir dyr								
2000	27 (25)	43 (39)	30 (27)	100	5,1	1556	--	9
2003	24 (22)	42 (39)	34 (31)	100	5,3	1671	--	8
2007	32 (18)	34 (20)	34 (20)	100	5,0	966	39	4
vindkraftverk förfular landskapet								
2000	38 (35)	25 (24)	37 (34)	100	5,0	1593	--	7
2003	35 (33)	24 (22)	42 (40)	100	5,3	1717	--	5
2007	44 (38)	22 (19)	34 (29)	100	4,6	1431	10	4
vindkraft är miljövänlig								
2000	4 (4)	7 (7)	89 (82)	100	8,6	1593	--	7
2003	5 (4)	11 (10)	85 (80)	100	8,4	1716	--	6
2007	4 (3)	6 (5)	90 (81)	100	8,7	1479	7	4
vindkraft innebär mycket små risker för människors liv och hälsa								
2000	7 (7)	9 (8)	84 (78)	100	8,3	1590	--	7
2003	7 (7)	14 (13)	79 (74)	100	8,0	1709	--	6
2007	8 (6)	8 (7)	84 (70)	100	8,3	1369	14	4

Kommentar: Svaren har avgivits med hjälp av en skala från 0 (helt felaktigt påstående) till 10 (helt riktigt påstående). Procentbasen i tabellen utgörs av samtliga personer med en uppfattning i respektive fråga. Procentbasen för siffrorna inom parentes utgörs av samtliga personer, alltså även personer som inte besvarat frågan och personer som hoppat över frågan. Svartalternativet "ingen uppfattning" ingår i frågan med början 2007, men inte i undersökningarna 2000 och 2003. Procentbasen för svartalternativet "ingen uppfattning" i tabellen utgörs av samtliga svarande på respektive fråga, alltså exklusive de personer som hoppat över frågan. Antalet personer som besvarade frågan 2007 (inklusive svartalternativet "ingen uppfattning") var i frågan om vindkraften är bullrig 1592 personer, i frågan om vindkraften är miljövänlig 1595 personer, i frågan vindkraften är dyr 1594 personer i frågan om vindkraftens risker 1592 personer och i frågan om vindkraften förfular landskapet 1593 personer.

I SOM-undersökningarna har vi vid tre tillfällen ställts fem påståenden om några av vindkraftens positiva och negativa egenskaper (se tabell 3). Resultatet från 2007 års SOM-undersökning visar att bland dem som har en åsikt i de tre frågorna om vindkraftens negativa egenskaper är det en tredjedel som anser att den är dyr och förfular landskapet (i båda fallen 34 procent) och en femtedel som anser att den medför buller (21 procent). I de positivt formulerade påståenden är det få som *inte* håller med om att vindkraften är miljövänlig (4 procent), liksom det är få som *inte* håller med i påståendet att vindkraften innebär mycket små risker för människors liv och hälsa (8 procent).⁴ Särskiljs de personer som anser att vindkraften bullrar, att den är dyr samt att den förfular landskapet identifieras en lite grupp ”anti-vindkraftspersoner” (76 personer). Jämförs personerna i denna lilla grupp med övriga svarande på de tre negativt formulerade frågorna finner vi att de karaktäriseras av en överrepresentation av män, personer i åldern 60 – 85 år, högutbildade, personer boende i de tre storstäderna, personer som placerar sig till höger på vänster-höger-skalan och av personer som vill använda kärnkraften i högre utsträckning än övriga. Jämförelser av nivåskattningar mellan 2007 års undersökning och de två tidigare undersökningarna görs inte i detta sammanhang eftersom ytterligare ett svarsalternativ lades till i frågorna 2007.⁵

Det finns alltså en mindre minoritet i Sverige som på vissa punkter har en negativ inställning till vindkraftverken. Men vilken betydelse har det för åsiktsbildningen när det gäller huruvida vindkraften bör byggas ut i framtiden? I tabell 4 redovisas sambanden mellan vad svenska folkets verklighetsbild av vindkraften och hur mycket vi i Sverige bör satsa på vindkraft de kommande 5 – 10 åren.

Resultaten är tydliga. Föga förvånande är personer som anser att vindkraften är bullrig, dyr och förändrar landskapsbilden i negativ riktning mindre positiva till en ökad satsning på vindkraft jämfört med personer som inte anser att vindkraften medför buller, inte anser den dyr och inte anser att den förfular landskapet. Lika lite förvånande är att personer som anser vindkraften vara miljövänlig och att den innebär mycket små risker för människors liv och hälsa är mer positiva till en satsning på vindkraften i framtiden jämfört med personer som är av motsatt åsikt om dess miljövänlighet och säkerhet. Verklighetsbild och attityd hänger ihop. Mer överraskande är kanske att en majoritet bland dem som anser att vindkraften är bullrig ändå ser positivt på en ökad satsning på vindkraften i framtiden (67 procent), att en majoritet bland dem som anser el producerad av vindkraft blir dyr ändå ser positivt på en ökad satsning (72 procent) och att en majoritet bland dem som anser att vindkraftverk förfular landskapet ändå ser positivt på en större satsning på vindkraft än vad som görs idag (69 procent). Resultaten i tabell 4 visar också att en majoritet bland de få som anser att vindkraften *inte* är miljövänlig trots det vill satsa mer på vindkraft i framtiden (62 procent), liksom det bland de få personer som *inte* håller med om att vindkraften innebär mycket små risker för människors liv och hälsa trots det stödjer en ökad vindkraftssatsning i Sverige (77 procent). Vad man anser om olika aspekter av vindkraften har alltså betydelse när det gäller åsikts-

bildningen i frågan om hur mycket vi bör satsa på vindkraften i framtiden. Men betydelsen av en ökad satsning på vindkraft i framtiden väger ofta tyngre än uppfattningar om att den är bullrig, dyr eller förfular landskapet.⁶

Tabell 4 *Verklighetsbilden av vindkraft och åsikt om hur mycket som bör satsas på vindkraften de närmaste 5 – 10 åren (procent)*

påståenden	Åsikt om satsning på vindkraft					summa procent	antal personer
	satsa mer	satsa ungefär som idag	satsa mindre än idag	helst avstå från energikällan	ingen åsikt		
<i>vindkraftverk är bullriga</i>							
felaktigt	88	9	1	1	1	100	557
varken fel eller rätt	83	12	3	0	2	100	318
rätt	67	17	10	3	3	100	234
<i>el producerad med hjälp av vindkraft blir dyr</i>							
felaktigt	91	8	1	0	0	100	296
varken fel eller rätt	85	10	2	1	2	100	323
rätt	72	16	8	2	2	100	317
<i>vindkraftverk förfular landskapet</i>							
felaktigt	93	5	1	0	1	100	614
varken fel eller rätt	86	11	1	0	2	100	309
rätt	69	17	8	3	3	100	471
<i>vindkraft är miljövänlig</i>							
felaktigt	62	18	18	2	0	100	50
varken fel eller rätt	61	23	8	4	4	100	83
rätt	85	10	2	1	2	100	1310
<i>vindkraft innebär mycket små risker för människors liv och hälsa</i>							
felaktigt	77	16	4	1	2	100	99
varken fel eller rätt	71	17	6	3	3	100	104
rätt	85	10	2	1	2	100	1131

Inte här, men gärna där

Frågan om hur mycket vi i Sverige bör satsa på vindkraft de kommande åren är allmänt formulerad, utan någon koppling till var någonstans i landet utbyggnaden kommer att ske. Men vad sker om vi för in en lokaliseringsfaktor i frågeställningen? Hur ställer sig den svenska befolkningen till etableringar av vindkraftverk i den egna kommunen eller i närheten av den egna bostaden?

Tabell 5 Andel som vill satsa mer på vindkraft, andel som är positiva till etablering av vindkraft i den egna kommunen och i närheten av den egna bostaden (procent)

	2000	2003	2005	2007
satsa mer på vindkraft	72	64	72	79
positiv till vindkraft i den egna kommunen	70	59	69	73
positiv till vindkraft i närheten av den egna bostaden	41	33	43	46
skillnad i åsikt mellan etablering av vindkraft i den egna kommunen och i närheten av den egna bostaden	+29	+26	+26	+27

Kommentar: Frågan om etablering av vindkraft i den egna kommunen löd: "Hur ställer Du Dig till en etablering av vindkraftverk i den kommun där Du bor?". Svartalternativen var "mycket positiv", "ganska positiv", "varken positiv eller negativ", "ganska negativ" och "mycket negativ". Frågan ställdes i en frågesvit där det också frågades om etablering av oljeraffinaderi, anläggning för miljöfarligt avfall, kärnkraftverk, slutförvar för kärnkraftens högaktiva avfall och gasnät för fossil/naturgas. Frågan om etablering av vindkraft i närheten av den egna bostaden löd: "Hur ställer Du Dig till en etablering av vindkraftverk i närheten av Din fasta bostad?". Svartalternativen var "mycket positiv", "ganska positiv", "varken positiv eller negativ", "ganska negativ" och "mycket negativ". I tabellen redovisas andelen positiva, d v s de som svarat mycket positiv eller ganska positiv. Samtliga personer som svarat på respektive fråga ingår i respektive procentbas.

Resultaten i tabell 5 visar tydligt att det finns en faktor som kan tolkas i termer av egoism eller i termer av NIMBY-syndromet (*Not In My Own Back Yard*) i den svenska vindkraftsopinionen. Resultaten från 2007 visar att 73 procent är positiva till en etablering av vindkraftverk i den egna kommunen men endast 46 procent är positiva till vindkraftverk i närheten av den egna bostaden, d v s en skillnad på 27 procentenheter.⁷ Å andra sidan kan resultatet tolkas i positiva termer då nästan en majoritet av befolkningen kan tänka sig vindkraftverk även i närheten av den egna bostaden.

Sedan 2003 har den allmänna synen på vindkraften blivit alltmer positiv. Andelen som vill satsa mer på vindkraft ökade med 15 procentenheter och andelen positiva till en etablering av vindkraftverk i den egna kommunen ökade med 14 procentenheter. Den alltmer positiva synen på vindkraft har även slagit igenom när det gäller bedömningen av etablering av vindkraft i närheten av den egna bostaden. Resultaten från SOM-undersökningen 2003 visade att det då var en tredjedel av befolkningen som var positiva (33 procent). Fyra år senare var nästan halva befolkningen positiva till etablering av vindkraftverk i närheten av den egna bostaden (46 procent), en ökning med 13 procentenheter. Det har inneburit att – trots olika nivåer när det gäller bedömningarna av etableringar av vindkraft i den egna kommunen och i närheten av den egna bostaden – Nimby-effekten över tid har legat stabilt mellan 26 – 29 procentenheter.

SOM-undersökningen 2005 visade att fenomenet att människor är mer positiva till en etablering i den egna kommunen än vad de är till en etablering i närheten av den egna bostaden är ett allmänt och spritt fenomen i hela befolkningen. De mycket små skillnader som då påvisades var att denna NIMBY-grupp var något överrepresenterad bland äldre liksom bland lågutbildade (Hedberg 2006). Motsvarande analys har genomförts 2007, med i stort sett identiskt resultat.

I SOM-undersökningen 2007 har vi till skillnad från undersökningen 2005 möjlighet att inbegripa frågorna om vindkraftsbuller och landskapsförändringar, det vill säga faktorer som kommer att vara påtagbara vid etableringar vindkraftverk i närheten av människors egna bostäder. I en analys har en särskild NIMBY-grupp urskiljts. Till denna grupp har de personer förts som besvarat frågan om etablering av vindkraft i kommunen positivt, men besvarat frågan om etablering av vindkraftverk i närheten av den egna bostaden negativt. Resultaten visar att i NIMBY-gruppen anser 32 procent att vindkraftverk innebär buller jämfört med 14 procent bland övriga. Även i synen på om vindkraften förändrar landskapsbilden i negativ riktning återfinns stora skillnader mellan NIMBY-gruppen jämfört med övriga. Hela 60 procent bland dem i NIMBY-gruppen anser att vindkraftverk förfular landskapet medan motsvarande siffra bland övriga befolkningen var 28 procent. Sambandet kvarstår vid en analys enbart bland de personer som vill satsa mer på vindkraften i framtiden.⁸

Till slut

I ett framtida energisystem för Sverige önskar medborgarna se mer av framförallt solenergi och vindkraft, men också mer av vattenkraft, biobränslen och vågkraft. Däremot vill man se mindre av kol och olja. När det gäller kärnkraft och naturgas är opinionen mer splittrad. Vindkraftens popularitet har stadigt ökat sedan 2003 och är nu populärare än i någon tidigare mätning. Men det finns lite smolk i vindkraftsesentusiasmens glädjebägare. Det gäller dels att det bland befolkningen återfinns en inte helt negligierbar minoritet som anser att vindkraften förändrar landskapbil-

den i negativ riktning, att den är dyr och att den medför buller. Det gäller också att det i vindkraftsopinionen finns ett visst inslag av egenintresse eller NIMBY-effekt, dvs personer som har en allmänt positiv syn på en ökad utbyggnad av vindkraften i framtiden och etablering av vindkraft i den egna kommunen, men inte är lika positiv till att vindkraftsverk förläggs i närheten av den egna bostaden. Det senare är en viktig komponent att beakta inför de omfattande planerna som föreligger för att bygga ut vindkraften. Lokala protestyttringar kan inte uteslutas.

Noter

- 1 Andelen som 2007 ville satsa ungefär lika mycket som görs idag var 12 procent, 3 procent ville satsa mindre än idag, 1 procent av befolkningen ville helt avstå från vindkraft som energikälla och 5 procent saknade uppfattning i frågan.
- 2 I 2007 års undersökning ställdes inte frågan om hur mycket som bör satsas på kol som energikälla. I tidigare undersökningar har kol visat sig vara den energikälla som flest antal medborgare helt vill avstå ifrån. I 2006 års undersökning önskade 43 procent att vi helt skall avstå från kol som energikälla.
- 3 Se Sören Holmbergs kapitel ”Minskat förtroende för kärnkraftsindustrin”.
- 4 Observera att procentbasen utgörs av personer som har en uppfattning i frågorna. Om procentbasen istället beräknas bland personer som besvarat frågan blir motsvarande siffror 29 procent i frågan om vindkraften förfular landskapet, 20 procent i frågan om vindkraften är dyr, 15 procent i frågan om vindkraften medför buller, 3 procent i frågan om vindkraften är miljövänlig och 6 procent i frågan om vindkraftens risker för människors liv och hälsa.
- 5 Svartalternativen på frågan är utformad som en skala där 0 står för ”helt felaktigt påstående” och 10 står för ”helt riktigt påstående”. I SOM-undersökningen 2007 ändrades svartalternativen i frågan såtillvida att svartalternativet ”ingen uppfattning” lades till. Det har inneburit att andelen svars personer som ej svarar på frågan sjunker några procentenheter, samt att andelen som anger mitten alternativet (värde 5) också har minskat.
- 6 Bryts åter den lilla grupp ut som svarar att de anser vindkraften är bullrig, dyr och förfular landskapet finner vi att trots denna inställning ser 43 procent positivt på att Sverige satsar mer på vindkraften i framtiden än vad som görs idag. Kopplingen (Pearson's r) mellan uppfattningar om att vindkraften bullrar och åsikter om ökad satsning på vindkraften är .24, sambandet mellan uppfattningar om att vindkraften är dyr och en ökad satsning är .25 och mellan uppfattningar om huruvida vindkraftverk förfular landskapet och en ökad satsning är .33. Kopplingen mellan riskbedömningen för en kärnkraftsolycka i Sverige och åsikter om en ökad satsning på kärnkraft de kommande åren är .49.

- ⁷ Reduceras analysen till att endast omfatta personer som är positiva till en ökad satsning kvarstår problematiken; bland dem är 84 procent positiva till en etablering av vindkraftverk i den egna kommunen medan 54 procent är positiva till en etablering i närheten av den egna bostaden; d v s en något större skillnad än bland samtliga (30 procentenheter).
- ⁸ En variabel för NIMBY-egenskaper har konstruerats utifrån de två frågorna om etablering av vindkraft i kommunen respektive i närheten av bostaden. Båda frågorna har svarsalternativen ”mycket positiv”, ”ganska positiv”, ”varken positiv eller negativ”, ”ganska negativ” och ”mycket negativ”. Svarsalternativen ”mycket positiv” och ”ganska positiv” har slagits samman liksom svarsalternativen ”ganska negativ” respektive ”mycket negativ”. De personer som angivit en positiv ståndpunkt till en etablering av vindkraftverk i den egna kommunen och en negativ ståndpunkt till en etablering av vindkraftverk i närheten den egna bostaden har urskiljts från övriga som en särskild grupp med NIMBY-egenskaper. Endast personer som besvarat båda frågorna ingår i analysen, totalt 1545 personer. Av dess utgör 9 procent personer med NIMBY-egenskaper. När det gäller frågan om vindkraften bullrar och frågan om vindkraften förfular landskapet ingår samtliga personer som svarat på frågan i procentbasen.

Referenser

- Energimyndigheten 2007a. *”Nytt planeringsmål för vindkraften 2020”*. Er 2007:45”
- Energimyndigheten 2007b. *”Energiläget i siffror 2007”*.
- Energimyndigheten 2007c. www.energimyndigheten.se/vindkraft
- Hedberg, Per 2006. Svenska folket vill ha mer vindkraft. I Weibull, Lennart och Holmberg, Sören (red) *Du stora nya värld*. Göteborg. SOM-institutet.
- Holmberg Sören 2008. Minskat förtroende för kärnkraftsindustrin. I Weibull, Lennart och Holmberg, Sören (red) *Skilda världar*. Göteborg. SOM-institutet.